

Usagre, castellanisme que s'usa un cop en el *Receptari de Micer Joban* (text de 1466): «(Recepta) contra *usagre*: --- pren sagí de porch e desalat, pux piqua-l bé ab such de plantage e unta lo *usagre* moltes vegades e guarà» (*BABL* VII, 426); notem que aquest text conté algun altre castellanisme (*DECH* v, 724b6); el *DCEC/DECH* declara l'origen de *usagre* incert, suggerint que potser sigui una deformació del baix llatí *focus acer* 'foc agre': **fogusagre*, analitzat com *fog(o) usagre* (per més detall, vegeu-hi s. v. *usagre*).

Usal, *usament*, *usanca*, V. *ús* *Usangera*, mot fantasma: «la *busangera* amor» (*Decam.* x, § 6, 577.14) és «*lausengera* amor»: tradueix *lusinghevole a.* (ed. 1961, 625.20) *Usar*, V. *ús* *Usarda*, V. *userda* *Usat*, *usatge*, V. *ús*

+USCLAR, 'socarrar, incendiar' (ant.), prové del ll. USTŪLARE, freqüentatiu d'ŪRĒRE 'cremar'. □ 1.ª doc.: *VidesR* «Sent Laurens passà per lo foc, per lo qual, tot *usclat*, no fo solat, ans enluminat respandí» (P171r1, traduïnt ll. *adustus*, V499.20).

És germà de l'oc. ant. *usclar* «griller, rissoler, brüler» (*PSW* s. v.), oc. mod. *uscla* «flamber, brüler, griller» (Mistral), aranès *usclà*, ital. dial. *uschiare*; notem, a més, port. *ucha* «queimada de urze branca» (< USTŪLA), que C. Michaëlis (*RL* XI, 56) dóna a Serra Cabreira. *Usclar* també té relació amb el fr. *brûler*, prov. mod. *bristoulà*, it. (*ab*)*brustolare*, que suposen una base *BUSTULARE en relació amb el ll. BURERE (més detalls, s. v. *abrusar*, I, 20a25ss.).

En el domini català *usclar* o l'adj. *usclat*, *-da*, se sent en alguns parlars del Pallars (I, 21b38ss.); antigament era mot sobretot de la zona pirinenca, i n'hi abunden reflexos en la toponímia: Alart (*InvLC*) cita *Coma d'uscla porcs* d'un escrit de 1292 d'Estagell, i *lo bosch d'Usclada* en el massís de Carlit d'un document de 1400. Contenen l'adj. *usclat*, *-da*, 'socarrat, cremat': *Les Asclados*, nom d'uns prats prop de Cabdella (Pallars Jussà), *Ribalosclada* en el terme de Taüll, i el nom del poble del Pallars, *Montesclado*; aquest apareix en els documents del període preliterari com *Monte-usclado*; *Muntusclat* (junt amb Tirvia, Burch i Ferrera) en un pergamí de c. l'any 1400, conservat a l'Ajuntament de Rialb; i també figura amb la grafia *Montusclat* en el *Spill del vescomtat de Castellbò*, copiat el 1518, full 79v (però com *Mont Esclat* en el full 126v). En el domini gascò hi ha *Mondusclat*: el nom d'un gran mas en el terme de Bosdarròs, 15 km. al sud de Pau, que ja figura, escrit igual, en un document de 1501 (P. Raymond, *Dictionnaire topogr. de Basses Pyrénées*). JCorom. fa referència a *usclar* i a alguns dels topònims s. v. *abrusar*, n. 4, I, 21b36ss., i *EntreDL* II, p. 64, n. 2. L'esmentat Raymond duu a més *L'Usclat*, nom d'un bosc al municipi d'Aydius, *L'Usclade* en el terme de Narjo, *Les Usclades* en el de Castetner.¹

¹ Es troben reflexos de *BUSTULARE en la toponímia de Navarra i de la Rioja: hi ha un *Burlada* a Na-

varra que apareix com a *Buryslata* i *Bruslata* en doc. de fi S. XI; *Sorlada* el 1204; *Villoslada* en el partit jud. de Nieva, Segovia, i una altra en el de Torrecilla de Cameros a Logroño; Michelena, *Fo. Li. Va.*, 31, els relaciona tots amb el fr. *brûler* (cf. *Torquemada*, *Olbaenrea*) i diu que no veu què pot ser *Su(r)*. JCorom. pensa que hi hagi d'haver encreuament de *sucarrar*, *so-*, basc *su-karra*, amb *BUSTULARE.

Usdefruit, *usdefruitar*, V. *ús*

USERDA, variant *usarda*, 'alfals, planta gramínia' (*Medicago sativa*), mot propi del NE (Cat. fr., Empordà, Gironès, Garrotxa), que s'explica com a extensió del mot occità *luserna* (variants *luserda*, *lusarda*), d'origen incert: l'explicació molt acceptada que hi veu una aplicació secundària de *luserna* 'llàntia', 'flam(arada)', 'cuca de llum' < LUCERNA id. pel color lluent del gra d'aquesta planta presenta dificultat semàntica, i, a més, morfològica per la dualitat de les terminacions *-rna* i *-rda*; d'altra banda, és possible que provingui del substrat gàllic, d'un derivat de *LUTSU- (cf. ir. ant. *luss* 'planta') amb el sufix cèltic i indoeuropeu comú *-ERN-* i amb *-ARD-*, ben comú a Gàllia; el mot gàllic hauria acabat per confondre's amb el reflex del llatí LUCERNA. □ 1.ª doc.: *oserda* (=u-), 1617, Agustí, *Secret Agr.*, 78: «deu femar lo prat y *oserdes*, ço és, lo alfau (=alfals), de febrer»; *auserda*, Belv. 1803, Lab. 1839.¹

L'aparició del mot en el llibre de Fra Miquel Agustí és ben natural puix que aquest era fill de Banyoles (Gironès) i Prior del Temple de Perpinyà, i a més es veu que encara que considerava *userda* paraula ben coneguda, trobava necessari aclarir-ne el sentit amb el seu síndnim *alfals*, mot general en la llengua. En temps moderns, Coromines, de pares empordanesos, empra el mot en el seu propi ambient en dir-nos en *Les Gràcies de l'Empordà*: «--- de Vilacolum a l'Armentera, --- on els camps es vesteixen pel maig d'una forra daurada; de Peralada fins al Castelló, els esparcets i les *userdes* estenen una capa verdejanta» (O. C., 943a26);² l'usa també JRuyra, que era de Blanes: «Allí la casa ben amada, al cim d'una comella d'un verd tendre i groguenc, que --- emergia d'una mar maragdalena d'*userdes*» (*La Parada*, O. C., 379b).

Hi ha una dada de valor sobre la introducció de la *userda* a Catalunya, que ens dóna el tradicional agrònom empordanès N. Fages de Romà en el segle passat: «el fill del regent de Mèxic de 1768 [l'avi de l'autor], Francisco de Romà, hacendat de est país fou --- qui més contribuí a propagar en las riberas del Ter la llavor de la *userda* (*Medicago sativa* Lin.), 'Reina dels prats', com l'anomenan molts agrònoms» (*Cartilla Rural*, Figueres 1849, 58, n., i passa a detallar-ne el cultiu pp. 68.4, 69.9 etc.).

A l'ALC mapa 64, *alfals*, l'àrea de *uzérdə* i *uzérdə* passa des d'una línia de Sallagosa, Ripoll, Amer, Girona i St. Feliu de G., cap al NE; a Olot apareix la variant *uzárdə*. Notem que la variant amb *əy-* es deu